

Література

- Ахманова О. С., Гюббенет И. В. "Вертикальный контекст" как филологическая проблема. *Вопросы языкознания*. М. : Наука, 1977. № 3. С. 47-54.
- Болдырева Л. В. Социально-исторический вертикальный контекст (на материале английской художественной литературы). М. : Диалог МГУ, 1997. 88 с.
- Брудный А. А. Понимание как философско-психологическая проблема. *Вопросы философии*. 1975. № 10. С. 109–117.
- Букатникова С. Д. Понимание текста как проблема современной лингвистики и гуманитарного познания. *Молодой ученый*. 2015. №6. С. 799-803.
- Кобылянська О. В неділю рано зілля копала. URL : <http://www.ukrcenter.com/library/read.asp?id =979>. (дата звернення: 15.12.2018)
- Kobylians'ka O. On Sunday morning she gathered herbs / translated by M. Skrypnyk. Toronto : Canadian Institute of Ukrainian Studies Press Edmonton, 2001. 168 p.

(Матеріал надійшов до редакції 4.03.19. Прийнято до друку 8.04.19)

УДК: 811.111'25

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-13>

ЛЕЩЕНКО Г. А., ВОЛЕНКО К. В.

(Національний університет «Запорізька політехніка»)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕЛЕСКОПІЙНИХ ОДИНИЦЬ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ СПІЛКУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню телескопійних одиниць у сфері Інтернет-спілкування як засобу мовної економії у сучасній англійській мові. Надається визначення поняття телескопії. Досліджується найпоширеніші механізми утворення телескопізмів за буквеною символікою ($ab+cd=ad$, $ab+cd=ac$, $ab+cd=abd$, $ab+cd=acd$) та за частиномовною належністю ($N+N=N$, $V+V=V$, $A+A=A$). Авторами встановлюється, що серед перекладацьких трансформацій, таких як добір словникового відповідника, транскодування (транскрибація, транслітерація, адаптивне транскодування), калькування, контекстуальна заміна, антонімічний та описовий переклад, найуживанішими при перекладі телескопізмів у сфері Інтернет-спілкування виявились описовий переклад, транскодування (транскрипція, транслітерація), калькування, а також переклад за аналогічною моделлю. Складності, що виникають при перекладі телескопійних одиниць було проілюстровано на прикладі нового явища, яке має назву «Cat Puns» або «Catabulary». Оскільки такі новітні утворення мають ситуативний, залежний від контексту характер, то способи їхнього перекладу зводяться до трьох: описового, калькування та підбору аналогічної моделі. До кожного випадку з труднощами перекладу надається можливе рішення.

Ключові слова: телескопійні одиниці, словотвір, моделі утворення, переклад, сфера Інтернет спілкування.

Leshchenko H. A., Volenko K. V. Peculiarities of Blends Translation in the Field of Internet Communication. The article is dedicated to the study of the newest way of word formation called blending. The work is based on examples from the field of Internet communication. There is a great number of scholars who have investigated the processes of word formation in other fields. Paradoxically, blends in the field of Internet communication happen to be almost unknown to scholars, though these new words are quite interesting for research since they are not always easy to understand and translate.

The article explores the various mechanisms of blending. Among the literal models of blends formation, the most productive are the following: $ab+cd=ad$, $ab+cd=ac$, $ab+cd=abd$, $ab+cd=acd$. The most used blending models according to parts of speech are $N+N=N$, $V+V=V$, $A+A=A$. The authors establish that when translating blends in the field of Internet communication, the most used translation transformations are descriptive translation, transcoding (transcription, transliteration), calquing, as well as translation by a similar model. The difficulties involved in translating blended units were illustrated with a new phenomenon called Cat Puns or Catabulary. Since such newest formations have a situational, context-dependent character, the methods of their translation are narrowed to three: descriptive, calquing, and the one by a similar model. For each case with translation difficulties, a possible solution is provided.

Keywords: blends, blending, word formation, translation, the field of Internet communication.

Глибинні зміни в науково-технічній, економічній та політичній сферах життя суспільства на початку нового століття закономірно і послідовно знаходять відображення у лексичній системі сучасної англійської мови. **Актуальність** роботи зумовлена зростаючою тенденцією проникнення телескопізмів у всі шари словникового складу англійської мови, зокрема сфери Інтернет-спілкування, а також бурхливими суперечками сучасних лінгвістів про наслідки цього процесу для англійського лінгвокультурного середовища, його самобутності та перспективи розвитку. Іншим визначальним чинником є те, що в сучасній лінгвістичній літературі досі немає логічного і послідовного підходу до питань статусу, структури, семантики і перекладу телескопійних слів.

Метою роботи є встановлення особливостей утворення телескопійних одиниць у сучасній англійській мові та визначенні шляхів їх передачі українською мовою. Мета передбачає вирішення наступних **завдань**: надати визначення поняття «телескопійні одиниці»; визначити способи утворення телескопійних слів; з'ясувати способи перекладу телескопійних одиниць у сфері Інтернет-спілкування; проаналізувати труднощі перекладу телескопізмів.

Об'єктом дослідження є телескопійні одиниці як явище мовної економії. **Предмет** дослідження – способи перекладу телескопійних одиниць у сфері Інтернет-спілкування.

Оскільки телескопія є відносно новим явищем у науці, то не існує ні загальноприйнятої назви, ні дефініції для позначання цього поняття як серед вітчизняних, так і серед зарубіжних лінгвістів. І. Р. Гальперін обрав для їх найменування терміни «слова-амальгами» або «слова-гібриди», Л. Ф. Омельченко – «телескопійні слова», а В. Н. Виноградова – «контамінації». О. О. Селіванова під телескопією розуміє особливий тип компресивного словоскладання шляхом поєднання двох слів, що перебувають у сурядному зв'язку початкової частини першого слова і кінцевої другого [Селіванова 2010, с.721]. З точки зору Л. А. Нефедової, «телескопія – це поява нової форми, нового значення слова або вираження, при об'єднанні або змішуванні двох в чомусь подібних форм, слів і виразів» [Нефедова 2003, с. 89].

Така різноманітність термінів, на нашу думку, свідчить про складність та різноплановість явища телескопії та існування різних підходів до визначення сутності цього явища. У цій роботі ми будемо використовувати термін «телескопія» для позначення способу й процесу утворення одиниць вторинної номінації шляхом поєднання «уламків» двох твірних слів, а термін «телескопізм» уживатимемо для найменування лексичних одиниць, створених у результаті цього процесу.

У результаті дослідження механізмів утворення телескопійних одиниць у сфері Інтернет-спілкування було виділено ряд моделей. Розглянемо найбільш продуктивні моделі у сучасній англійській мові за порядком спадання:

1) $ab + cd \rightarrow ad$. Це найпродуктивніша модель формування телескопізмів, в якій відбувається злиття початкового «уламка» (апокопи) першого слова з кінцевим «уламком» (аферезою) другого. Наприклад: *prosumer = professional + consumer* – досвідчений споживач;

2) $ab + cd \rightarrow ac$. Така модель передбачає злиття початкових «уламків» (апокоп) першого і другого компонента: *Wi-fi = wireless + fidelity* – вай-фай;

3) $ab + cd \rightarrow abd$. Сутність моделі полягає у злитті цілого першого слова з аферезою другого. Наприклад: *guesstimate = guess + estimate* – приблизно оцінювати;

4) $ab + cd \rightarrow acd$. Найменш продуктивна модель у сфері Інтернет-спілкування, в якій до апокопи першого компонента приєднується цілий останній компонент: Прикладами є: *vlog = video + log* – влог.

Щодо механізму утворення телескопійних одиниць сфери Інтернет-спілкування за їх структурною характеристикою (частиномовною належністю), то їх можна представити у вигляді наступних моделей:

1) Іменник + іменник: *e-quaintance = electronic + acquaintance* – онлайн знайомство;

2) Дієслово + дієслово: *spave = spend + save* – витратити гроші з економією (мова йде про сучасні кеш-бек сервіси);

3) Прикметник + прикметник: *beautifect = beautiful + perfect* – приголомшливо красивий.

Перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, зберігши інформацію, призначену для передачі, називаються перекладацькими (міжмовними) трансформаціями [Рецкер 1974, с. 38]. Цим питанням займалися такі перекладознавці як Л. С. Бархударов, Л. К. Латишев, В. Н. Комісаров, Я. І. Рецкер, І. В. Корунець, проте у нашій роботі ми будемо спиратися на класифікацію,

запропоновану В. І. Карабаном. Згідно за нею, існують наступні способи перекладу лексичних одиниць [Карабан 2004, с. 279]: добір словникових відповідників, транскодування (транскрибування, транслітерування, адаптивне транскодування), калькування, контекстуальна заміна, антонімічний переклад, описовий переклад.

У ході нашого дослідження, основними способами передачі телескопійних одиниць сфери Інтернет-спілкування стали: добір відповідника, транскодування (транскрипція, транслітерація), калькування, описовий переклад, та ще один прийом, який не представлений у зазначеній вище класифікації, а саме – переклад за аналогічною моделлю. Розглянемо кожен з них докладніше із залученням прикладів, що увійшли в корпус роботи.

Прийом *описового перекладу* виявився найбільш універсальним, здатним допомогти перекладачеві в самих складних умовах: він особливо необхідний, якщо в мові перекладу не існує відповідного поняття з тих чи інших причин соціального, географічного або національного порядку. Такими є наступні телескопізми: *Googlennium* = *Google* + *millennium* – покоління, що користується пошуковою системою “*Google*”; *herstory* = *her* + *history* – розповідь із жіночої точки зору; *textpectation* = *text* + *expectation* – передчуття в очікуванні відповіді на текстове повідомлення.

Найбільш імовірна причина широкого застосування опису при передачі телескопійних одиниць полягає в тому, що він дає об'єктивне уявлення про значення перекладної одиниці шляхом детального тлумачення її змісту. У зв'язку з тим, що телескопізми часто є прийомом називання нових понять і явищ навколишньої дійсності, науки і техніки, або ж просто проявом емоцій певної людини, зазначена особливість описового перекладу сприяє кращому розумінню реципієнтами інновацій чи думок інших людей.

Метод *добору словникових відповідників* добре проілюстровано такими прикладами, утворених з фрагментів двох основ: *happentance* = *happen* + *circumstance* – випадок; *slanguage* = *slang* + *language* – сленг, жаргон; *clump* = *chunk* + *lump* – бовдур. Порівняно з описовим методом цей спосіб не є поширеним, але, тим не менш, використовується для передачі телескопійних одиниць і полягає в підборі, як правило, однослівного найменування, відповідного значенню вихідної одиниці. На нашу думку, такий прийом не може бути оптимальним з точки зору професійного підходу до перекладу, оскільки в даному випадку не відбувається збереження неординарності планів вираження та змісту телескопійних одиниць, що перетворює їх у вихідному тексті на стандартні загальноживані слова. Телескопізми передбачають новизну та ситуативність, лише мала частка усіх таких утворень становляться загальноживаними та входять у словники, що також пояснює непродуктивність використання методу перекладу за пошуком словникових відповідників.

Було досліджено, що методом *транскодування* у сфері Інтернет-спілкування найчастіше перекладаються запозичені телескопізми. Запозичення лексем такого типу відбувається в результаті виникнення і поширення вдалого найменування об'єкта або явища навколишньої дійсності, що отримали всесвітню популярність. Отже, в даному випадку від перекладача вимагається застосування фонових знань. Прикладами подібних слів виступають наступні одиниці: *emoticon* = *emote* + *icon* – емотікон (смайли); *blog* = *web* + *log* – блог; *browser* = *browse* + *user* – браузер. Також методом транскодування перекладаються назви соціальних мереж та компаній, пов'язаних з Інтернетом, що утворені шляхом телескопії: *Pinterest* = *pin* + *interest* – пінтерест; *Intel* = *integrated* + *electronics* – Інтел; *Microsoft* = *microcomputer* + *software* – Майкрософт.

Одним з найяскравіших прикладів використання телескопійних утворень в мережі Інтернет є нове явище, що має назву шиппінг (англ. *shipping*). Його суть полягає в тому, що користувачі Інтернету, які є фанатами будь-якої відомої реальної пари акторів, героїв кіно, книг, коміксів тощо, об'єднують імена цих двох осіб в одне, створене методом телескопії. Оскільки перекладач має справу з власними іменами, то, відповідно, вихідна лексична одиниця буде передаватися методом транслітерації. Наприклад, імена головних героїв

телесеріалу «Гра престолів» *Jon Snow* та *Daenerys Targaryen* зливаються в одне телескопійне утворення, прагматична ціль якого покати їх стосунки – *Jonerys*, що перекладається як *Джонеріс*. За такою ж аналогією передаються наступні одиниці: персонажі циклу романів про Гарі Поттера *Ron Weasley* + *Hermione Granger* = *Ronmiona* – Ронміона.

Переклад за аналогічною моделлю полягає у відтворенні в перекладі оригінальної структури мовної одиниці. Прикладом перекладу телескопійних одиниць за аналогічною моделлю може служити одиниця, що позначає мову спілкування – *Franglish*, створена на базі корелятивів *French* і *English*. В українській мові вона набула форму одиниці аналогічного словотворчого типу – *франглійська*. За такою ж аналогією перекладаються і наступні слова: *Spanglish* = *Spanish* + *English* – іспанійська; *Swenglish* = *Swedish* + *English* – шведськійська; *Hinglish* = *Hindi* + *English* – хінгліш. Невелика кількість таких одиниць, переданих шляхом застосування зазначеного способу, може пояснюватися необхідністю залучення значних зусиль з боку перекладача, який в даному випадку зобов'язаний застосувати креативні здібності з відтворення відповідної словотвірної моделі в мові перекладу.

Щодо прийому *калькування*, то у ряді випадків його використання обумовлено мовним пуризмом, тобто для того, щоб уникнути запозичення іншомовної лексеми або її елемента, що відповідає одному з основних принципів роботи професійного перекладача. Наприклад: *telecon* = *teletype* + *conversation* – телеконференція; *confab* = *confer* + *confabulation* – дружня розмова; *netizen* = *Internet* + *citizen* – житель Інтернету; *email* = *electronic* + *mail* – електронна пошта; *hangry* = *hungry* + *angry* – голодний та злий. Такий метод перекладу є непродуктивним, проте, слід зазначити, що в ряді випадків такі одиниці можуть супроводжуватися подвійним варіантом перекладу (або калькування, або тракскодування), що свідчить про відсутність строгих правил використання того чи іншого прийому та можливості їх вибору перекладачем для досягнення певних цілей.

Труднощі при перекладі телескопійних утворень виникають у зв'язку з тим, що телескопія як спосіб словотворення залишається хоч і популярним, але в значній мірі периферійним методом створення слів. Так, у парі «англійська-українська мова» кількість одиниць зазначеного типу превалює в англійській мові, що може обумовлюватися об'єктивними причинами; зокрема, тенденцією англійської мови до аналітичності. Внаслідок цього пошук перекладацьких відповідників англійських телескопізмів у такій сфері з динамічним розвитком як Інтернет-спілкування істотно ускладнюється і обмежується в українській мові.

Прикладом труднощів, що виникають при перекладі телескопійних одиниць, стане нове явище, що охоплює такі соціальні мережі як Instagram, Twitter тощо і має назву “*Cat Puns*” або “*Catabulary*”. З розвитком вищезазначених соціальних мереж, ціллю яких є надання людині можливості ділитися своїми думками і фотографіями з друзями та підписниками, виник і тренд до створення та ведення акаунтів від імені домашніх улюбленців. Особливістю таких акаунтів є використання експресивних, каламбурних слів, створених за моделлю телескопії, передача змісту яких і викликає ряд труднощів для перекладача.

Оскільки такі новітні утворення мають ситуативний, залежний від контексту та часто оказіональний характер, то перекладацькі трансформації як вибір словникового відповідника, транскодування (транслітерація та транскрибування), на нашу думку, не є продуктивними взагалі. По-перше, телескопізми такого типу ще не зафіксовані у словниках та їх переклад звичайними загальноживаними словами втрачає свій самобутній прагматичний ефект. По-друге, при передачі іншомовного телескопізма літерами української мови не буде досягнуто адекватного перекладу, адже слово, що перекладається залишиться незрозумілим для реципієнтів.

Таким чином, кількість трансформацій, якими може оперувати перекладач у даному випадку, звужується до описового перекладу, калькування та пошуку аналогічної моделі.

Розглянемо детальніше труднощі перекладу за методом опису. В англійській мові телескопійна одиниця *Saturday* складається з компонентів *cat* + *Saturday*, які мають спільний звук «e» на їх стику. При перекладі цих компонентів на українську ми отримуємо слова *кіт* + *субота*, які такого звуку не мають і, отже, скласти їх неможливо. Оптимальним рішенням такої проблеми буде переклад за допомогою опису: *субота, що присвячена проведенню часу зі своїм котом*. За таким принципом можна перекласти наступний телескопізм: *purr-suasion* = *purr* (муркотіння) + *persuasion* (переконання) – здатність kota переконувати людину за допомогою муркотіння.

У випадках, коли у вихідній мові не можна створити аналогічну модель через несполучуваність двох слів, але коли є можливість уникнути багатослівного описового методу, найдоцільнішим буде використання калькування, тобто дослівного перекладу. Такий варіант є більш сприятливим, ніж попередній, але не ідеальний, адже проблема передачі експресивності та жартівливості мовної одиниці не вирішується: *meowdel* = *meow* + *model* – кіт-модель; *furiend* = *fur* + *friend* = пухнастий друг.

Третій спосіб перекладу, пошук аналогічної моделі, вважається найскладнішим, проте саме він передає план змісту та вираження, той прагматичний ефект, який заклав автор оригінального телескопізма. Складність цього методу полягає в тому, що як було зазначено вище, ті звуки, що можуть утворити телескопійну одиницю в англійській мові при перекладі на українську змінюються та втрачають таку здібність. По-друге, перешкоду становлять і розбіжності в кількості складів ключових слів, за допомогою яких відбувається процес телескопії. Наприклад, в таких словах як «*fur*» та «*claw*» лише один склад, в той час як в їх українських еквівалентах «*хутро*» та «*кіготь, лана*» – два. Проте ключові слова, в яких збігається кількість складів в англійській та українській мовах, здатні утворювати аналогічні моделі: *cat* – *кіт* та *meow* – *м'яв*, наприклад: *aristocat* = *aristocrat* + *cat* – аристокіт; *Meowday* = *meow* + *Monday* – мяуділок; *catstagram* = *cat* + *instagram* – котограм.

Висновок. Досить часто мовна економія перетворюється з чинника, сприяючого передачі в одиницю часу максимуму інформації, в чинник, гальмуючий швидке і адекватне сприйняття повідомлення. Телескопізми являють собою безеквівалентні одиниці, для них не існує готових співвідповідностей в інших мовах. Тому для адекватної передачі суті телескопізмів перекладачу треба вивчати їхню структуру, семантику та стилістичні особливості, а також застосовувати творчу компетенцію для відтворення виявлених характеристик у відповідні одиниці мовою перекладу. Тому **перспективи** подальшого вивчення явища телескопії вбачаємо у вивченні телескопічних одиниць на корпусному матеріалі, дослідженні механізмів формування нових дериваційних елементів на базі телескопічних одиниць, а також у проведенні психолінгвістичних експериментів для вивчення особливостей сприйняття телескопізмів носіями мови в процесі комунікації і здатності носіїв до спонтанного породження телескопічних одиниць в заданій ситуації.

Література

- Карaban В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
- Лейчик В. М. Об одном малоизученном способе словообразования («Телескопные слова» современного французского языка). *Филологические науки*, 1966. №3. С. 14-21.
- Нефедова Л. А. О некоторых особых способах словообразования в современном немецком языке. *Вестник Московского университета*. М., 2003. №3. С. 89-97.
- Омельченко Л. Ф. Телескопійні слова сучасної англійської мови та їх структурно-семантична характеристика. *Збірник Львівського університету. Іноземна філологія*, 2003. № 15. Львів. С. 15-54.
- Рецкер Я. И. Перевод и переводческая практика. М. : Международные отношения, 1974. 216 с.
- Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. Oxford : Macmillan Publishers Ltd., 2002. 1692 p.

(Матеріал надійшов до редакції 17.03.19. Прийнято до друку 15.04.19)